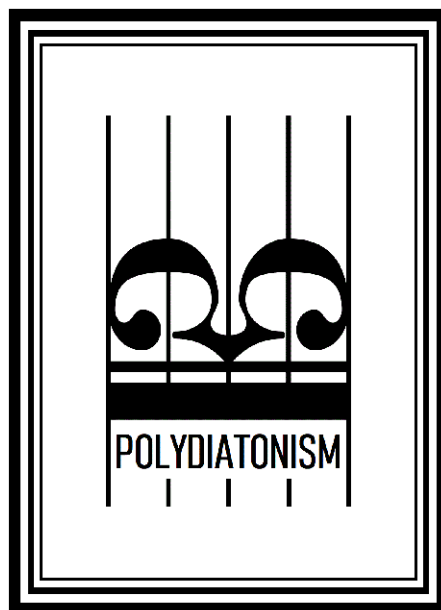

Käsitteet

POLYDIATONISMI

| | |

Heikki Ruonaniemi

© Heikki Ruonaniemi

Polydiatonismissa käytettävät käsitteet

Lyhyt selostus *polydiatonismissa* käytetyistä, käsitteistä ja nimityksistä.

Sisällysluettelo

Nuottien tunnistemerkinnät.....	3
Äänikuvio.....	3
Leima.....	3
Autonominen musiikki.....	3
Vertailuperiaate.....	3
Muutosaste.....	4
Sävellystyön jako.....	4
Sovitus.....	4
Ajallinen vastaavuus.....	4
Tapahtumallinen vastaavuus.....	4
Sovittaja.....	4
Kattoasteikko.....	5
Moodit.....	5
Asteikkoryhmä.....	5
Lisätyt asteikot.....	5
Adi (Augmented Diatonic Scale).....	5
Merkkisävel.....	5
Asteikkomalli.....	6
Asteikkomallitaulukko.....	6
Lähtöasteikko.....	6
Ankkuriadi.....	6
Ensimmäinen ankkuriadi.....	6
Adilista.....	6
Yhdistäjä.....	7

Ensimmäinen adiryhmä.....	7
Keskinäissointuisuus.....	7
Asteikkotuntu.....	7
Nauha.....	7
Kaksinauhainen ja kolminauhainen adiryhmä.....	8
Sivuadi.....	8
Ala- ja yläadi.....	8
Adikierto.....	8
Muunnossävel.....	8
Vapaa-asteikkoisuus.....	8
Jae.....	9
Jakso.....	9
Jänne.....	9
Lisäjae.....	9
Päätössävel.....	9
Päätöstahti.....	10
Korvaustoiminto.....	10
Nide.....	10
Sävellyskaavio.....	10
Partituuri.....	10
Kansio.....	10
Soitinmatriisi.....	11

Nuottien tunnistemerkinnot

Tekstimuotoisessa esityksessä nuottien tunnistemerkinnot käytetään modifioitua englantilaistyylistä merkintää. Alennusmerkkeinä käytetään b-kirjainta ja ylennysmerkkeinä x-kirjainta nuotin tunnistekirjaimen perässä. Kromaattinen asteikko on c, cx/db, d, dx/eb, e/fb, ex/f, fx/gb, g, gx/ab, a, ax/bb, b/cb.

Äänikuvio

Äänikuvio on rytmikuvion ja melodiakuvion yhdistelmä. *Äänikuvioiden* pituutta ei ole määritelty. Pienin *äänikuvio* on *leima* ja suurin on *nauha*. Muut ovat niiden väliltä.

Leima

Leima muodostuu *äänikuvioista*. Se on pienin musiikillisesti tunnistettava rakenne.

Autonominen musiikki

Autonomisessa musiikissa musiikkiin vaikuttaa vain sen sisäiset lainalaisuudet ja säännöt. Musiikin ulkopuolisten vaikutteiden osuus *autonomisen musiikin* sisältöön minimoidaan tarkalla sääntöjen noudattamisella.

Vertailuperiaate

Vertailuperiaate on *polydiatonismin* keskeinen periaate. *Polydiatonismissa* teoksen musiikillisia tapahtumia vertaillaan keskenään. Vertailujen perusteella sävellyksen arkkitehtoninen rakenne tulee selväksi ja musiikki ymmärretyksi.

Muutosaste

Muutosaste on musiikillisten tapahtumien erojen suuruus ja määrä vertailtaessa teoksen tapahtumia toisiinsa.

Sävellystyön jako

Polydiatonismin lähtökohtainen ajatus on teoksen jakautuminen selviin itsenäisiin vaiheisiin säveltämisen, sovittamisen ja esityksen kesken.

Sovitus

Sovitus on niteestä muodostettu esitettäväksi tarkoitettu teos eli partituuri.

Ajallinen vastaavuus

Niteen nuottiviivaston tapahtumajärjestys on ajallisesti länsimaisen nuottikirjoituskäytännön mukainen.

Tapahtumallinen vastaavuus

Tapahtumallinen vastaavuus laajentaa *niteen ajallisen vastaavuuden* vertikaalisesti. Tällöin *niteen* nuottiviivaston tapahtumien *ajalliset vastaavuudet* laajenevat useammalle viivastolle ja eri oktaaveihin.

Sovittaja

Sovittaja muuttaa *niteen* esitettäväksi teokseksi eli partituuriksi.

Polydiatonismissa sovittajan mahdollisuudet ovat laajemmat kuin orkestroijan, mutta suppeammat kuin sovittajalla yleensä. Sovittajalle sallitut toimenpiteet on erikseen lueteltu.

Kattoasteikko

Asteikko, jonka säveliä käyttäen on muodostettu muut asteikot. Muodostetuissa asteikoissa on kaikki samat sävelet, mutta asteikon aloitussävel on eri (esimerkiksi diatoniset kirkkosävellajit).

Moodit

Heptatonia prima asteikot eli diatoniset asteikot eli kirkkosävellajit eli moodit.

Asteikkoryhmä

Asteikkoryhmä on samasta kattoasteikosta muodostetut asteikot.

Polydiatonismin käyttämät kattoasteikot ovat heptatonia prima, heptatonia secunda ja heptatonia tertia. Kustakin kattoasteikosta muodostetaan asteikkoryhmä samalla tavalla, kuin kirkkosävellajit ovat muodostuneet diatonisesta eli heptatonia prima kattoasteikosta.

Lisätyt asteikot

Lisätyt asteikot ovat diatonisten asteikoiden periaatteelle rakentuvat heptatonia secunda ja heptatonia tertia asteikot. Näissä asteikoissa puolisävelten keskinäiset sijainnit ovat erit kuin alkuperäisissä moodeissa.

Adi (Augmented Diatonic Scale)

Adi on yleisnimitys kaikille *polydiatonismissa* käytetyille heptatonisille eli seitsemästä sävelestä muodostuneille, asteikoille.

Merkkisävel

Merkkisävel on *adin* ensimmäinen sävel, jolle kyseinen *adi* on rakennettu.

Asteikkomalli

Asteikkomalli on adin graafinen malli.

Asteikkomallitaulukko

Asteikkomallitaulukko sisältää kaikkien adien intervallisuhteiden vaihtoehdot. Sillä muodostetaan polydiatonismin adit ja niiden transponoinnit. Katso Liite 1 ”Asteikkomallitaulukon käyttö”.

Lähtöasteikko

Lähtöasteikko on asteikkomallilla ja asteikkomallitaulukolla saatu asteikko.

Ankkuriadi

Ankkuriadi saadaan lähtöasteikosta asteikkomallitaulukon kromaattista osaa käyttäen. Ankkuriadin avulla muodostetaan adiryhmä. Ankkuriadi:ēja voi olla useita, koska jokaisesta lähtöasteikon transponoinnista syntyy uusi ankkuriadi.

Ensimmäinen ankkuriadi

Ensimmäinen ankkuriadi on suoraan lähtöasteikosta muodostettu adi.

Adilista

Adilista on ankkuriadin jokaiselle sävelle, ankkuriadin säveliä käyttäen muodostetut adit. Tämä vastaa kirkkosävellajien eli moodien muodostumistapaa.

Adiryhmä

Adiryhmä on polydiatonismin sääntöjen mukaan muodostettu adien ryhmä, jolle nauhojen äänikuviot rakentuvat. Adiryhmään kuuluu, ankkuriadin lisäksi,

kaksinauhaisessa esityksessä sivuadi ja kolminauhaisessa esityksessä ala- ja yläadi. Adiryhmä transponoidaan kokonaisena.

Yhdistäjä

Yhdistäjä on ainoa sointu, jolla polydiatonismissa on merkitys. Yhdistäjä muodostuu ankkuriadin ja sille valitun adiryhmän adien merkkisävelistä. Jakeiden äänikuviot päättyvät aina niiden senhetkisen adin merkkisäveleen. Siten yhdistäjästä muodostuu automaattisesti jakeiden päätössointu. Tämä päätössointu on yhdistäjä.

Ensimmäinen adiryhmä

Ensimmäinen adiryhmä on lähtöasteikosta muodostetun ensimmäisen ankkuriadin pohjalta tehty adiryhmä. Koska niteen transponoinnit tehdään siirtymäjaksojen aikana, ensimmäinen adiryhmä on ainoa, joka voi esiintyä indeksijaksossa.

Keskinäissointuisuus

Keskinäissointuisuus on samaan aikaan soivien äänten keskenään muodostama sointu. Polydiatonismissa keskinäissointuisuutta hallitaan lähinnä adiryhmien avulla.

Asteikkotuntu

Jokaisella adilla on oma luonteensa eli asteikkotuntu. Se muodostuu merkkisävelen ja puolisävelaskelten sijaintien keskinäisistä suhteista. Polydiatonismissa asteikkotuntu tulee esiin parhaiten melodialinjojen adikierrossa.

Nauha

Nauha on niteen pituinen yhden äänen äänikuvio.

Kaksinauhainen ja kolminauhainen adiryhmä

Adiryhmä, joka on tehty joko *kaksi-* tai *kolminauhaiselle niteelle*. Mukaan ei lasketa *lyömäsoitinnauhaa*.

Sivuadi

Sivuadi on *kaksinauhaiseen adiryhmään* kuuluva, *ankkuriadin* perusteella muodostettu *adi*.

Ala- ja yläadi

Kolminauhaiseen adiryhmään kuuluvat, *ankkuriadin* perusteella muodostetut *ala-* ja *yläadit*.

Adikierto

Adikierrossa nauhojen adit vaihtavat paikkaa. *Nauhojen äänikuviot* säilyvät ennallaan, mutta soivat eri *adissa*. *Äänikuvion* sävelvälit muuttuvat, mutta sävelten järjestys säilyy ennallaan.

Muunnossävel

Muunnossävel on kromaattisen asteikon sävel, joka ei kuulu parhaillaan käytettävään *adiin*.

Vapaa-asteikkoisuus

Vapaa-asteikkoisuudessa adiin on lisätty siihen kuulumattomattomia säveliä. Lisäyksen jälkeen asteikko ei ole enää heptatoninen, mutta sävellystapa noudattaa *polydiatonismin* periaatteita. Tämä on mahdollisuus, joka ei kuulu puhtaaseen *polydiatonismiin*.

Jae

Jae on jakson osa, joka rakentuu jakeen sisään jäävistä nauhojen äänikuvioista. Näitä äänikuvioita kutsutaan jänteiksi. Jakeilla hallitaan yksittäisen jakson arkkitehtonista rakennetta.

Jakso

Jakso on laajempi itsenäinen osa nidettä. Jakson arkkitehtoninen muoto muodostuu jakeiden avulla. Jaksojen avulla saadaan, vertailuperiaatteen vaatimalla tavalla, toteutettua laajemmat arkkitehtoniset rakenteet. Jaksoja ovat indeksi-, vertailu-, siirtymä- ja päätösjakso.

Jänne

Jänne on yhden nauhan, jakeen sisälle jäävä osa. Se on itsenäinen, vertailuperiaatetta noudattava äänikuvio, joka muodostuu leimoista. Jakeessa on aina yksi jänne jokaista niteen nauhaa kohden. Jänne on niteen pienin musiikillinen yksikkö. Jänne päättyy päätössäveleen, joka on aina sen oman senhetkisen adin merkkisävel. Jännteillä hallitaan yksittäisen jakeen arkkitehtonista rakennetta.

Lisäjae

Indeksijaksossa esiintymätön vertailujakson jae, joka rakentuu indeksijakson äänikuvioiden leimoille.

Päätössävel

Päätössävel on jänteen viimeinen sävel. Se on aina jänteessä sillä hetkellä käytetyn adin merkkisävel. Päätössävel on aina oltava tunnistettavissa.

Päätöstahti

Polydiatonismissa käytetään länsimaisen musiikin nuottikirjoitukseen perustuvaa esitystapaa. Tässä esitystavassa käytettävän tahtijaon mukaan *päätöstahti* on *jakeen* viimeinen tahti.

Korvaustoiminto

Korvaustoiminto on sovittamiseen liittyvä mahdollisuus korvata *jänteen päätössävelen* jälkeinen tauko nuotilla tai vastaava nuotti tauolla.

Nide

Nide on yksiosainen säveltäjän luoma, sovittamiseen tarvittava kokonaisuus eli *polydiatonismin* varsinainen sävellys. *Nide* voi olla joko yksi- tai moniääninen. *Niteen* ääniä kutsutaan *nauhoiksi*. *Nide* rakentuu yhdestä tai useammasta *jaksoihin* jaetusta *nauhasta*. *Nidettä* ei ole tarkoitettu soitettavaksi, vaan se on sovitettava partituuriksi.

Sävellyskaavio

Sävellyskaaviossa niteen rakenne esitetään graafisesti. Siinä esitetään aikajanalla kaikkien *nauhojen niteen* pituiset tapahtumat. Katso Liite 2 ”Sävellyskaavion esimerkki”.

Partituuri

Partituuri on sovitettu *nide*. Partituuri on valmis, esitettäväksi tarkoitettu musiikillinen teos.

Kansio

Kansio on kahdesta tai useammasta *niteestä*, sovitusvaiheessa muodostettu partituurien kokonaisuus. *Kansio* katsotaan yhdeksi moniosaiseksi teokseksi.

Soitinmatriisi

Soitinmatriisi ei kuulu *polydiatonismiin*, mutta se on hyvin *polydiatonismiin* soveltuva tapa sovittaa *nide*. *Soitinmatriisissa* esitetään symbolein merkittyjä soitinryhmiä, joista jokaiseen sisältyy kunkin *nauhan* kaikki soittimet.